

W zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie znajduje się wiele niezbadanych dotychczas materiałów rękopiśmiennych kobiet, w tym obszerna korespondencja, będąca cennym źródłem wiedzy o życiu społeczno-kulturalnym od połowy XVIII w. po współczesność. Rękopisy kobiet stanowią także znaczą część przechowywanej w Bibliotece Jagiellońskiej części kolekcji Karla Varnhagena, monumentalnego zbioru listów, rękopisów literackich, dzienników, zapisków etc., dokumentujących życie literackie, kulturalne i polityczne Europy końca XVIII w. i początku w. XIX. Kolekcja zawiera listy dziesiątek kobiet z niemieckiego kręgu kulturowego, które nie tylko tworzyły dzieje kultury niemieckiej, ale także dzięki swym wszechstronnym kontaktom i sieciom powiązań promieniowały na inne kraje europejskie, w tym Polskę. Obok takich znanych dziś nazwisk jak Bettina von Arnim, Sophie Mereau-Brentano czy Rahel Varnhagen znajdziemy tu rękopisy pisarek już zapomnianych, które nie weszły do współczesnego kanonu literackiego, mimo iż były w swym czasie dobrze rozpoznawalne i odegrały znaczącą rolę w życiu literackim. Przedmiotem projektu będą właśnie rękopisy części z nich.

Planowane przez nas badania mają na celu filologiczne opisanie, reprezentację i analizę wybranego, należącego do kolekcji Varnhagena korpusu listów pisarek z przełomu XVIII i XIX w., z uwzględnieniem materiałów i listów powiązanych z tymi dokumentami. Podstawę badań stanowi zbiór 2400 kart, głównie listów, wybranych ośmiu pisarek: Charlotte von Ahlefeldt (1781-1849), Helminy von Chézy (1783-1856), Amalii von Imhoff (1776-1831), Amalii Schoppe (1791-1858), Fanny Tarnow (1779-1862), Karoline von Woltmann (1782-1847), Caroline de la Motte Fouqué (1775-1831) i Amalii von Voigt (1780-1840). Obok relacji epistolarnych łączyła je przede wszystkim szeroka i różnorodna aktywność w polu literackim (pisarska, tłumaczeniowa i/lub publicystyczna) oraz rola pośredniczek między kulturami (Niemcy, Francja, Polska, Czechy, Szwecja, USA).

Ten zamknięty zbiór rękopisów zostanie zbadany w kontekście sieci wymiany epistolarnej, kulturalnej, naukowej i społecznej, a także na tle całej kolekcji Varnhagena i jej powiązań z innymi ówczesnymi kolekcjami. Wybrane do projektu rękopisy zostaną zaprezentowane w formie (1) drukowanej edycji komentowanej (wybór listów) oraz (2) edycji cyfrowej (wszystkie listy) na specjalnie rozwiniętym w tym celu portalu internetowym, gdzie zamieścimy (3) dodatkowy materiał (informacje bio-bibliograficzne, odniesienia do istniejących wydań dzieł wybranych tu pisarek oraz podobnych projektów cyfrowych). Taka próba kompleksowego udostępnienia fragmentu zbioru Varnhagena nie została jeszcze dotychczas podjęta.

Udostępnienie i opracowanie niezbadanych dotąd rękopisów otworzy nowe perspektywy badawcze, zarówno w dziedzinie badań nad społecznymi aspektami literatury (m.in. kulturalnej i literackiej emancypacji kobiet, funkcjonowania pola literackiego) i badań poetologicznych (rozwój koncepcji autorstwa i dzieła), jak i w dziedzinie badań edytorskich (m.in. problem kontekstualizacji w obrębie zbioru, reprezentacji cyfrowej). Wyniki tych badań zostaną dodatkowo zebrane w monografii wieloautorskiej (4).

Jak pokazują prace wstępne, wybrany do opracowania materiał badawczy może rzucić nowe światło na życie społeczno-kulturalne pierwszej połowy XIX w. i zmodyfikować wiedzę o ówczesnych konstelacjach historycznoliterackich. Planowane publikacje (w szczególności edycja cyfrowa) wyjdą poza wąskie granice jednej dyscypliny i będą przydatne w badaniach interdyscyplinarnych, jako narzędzie badawcze, które może przyczynić się do zmian w obrazie historii literatury niemieckojęzycznej i europejskiej w ogóle. Ponadto połączenie edycji drukowanej i edycji cyfrowej wraz z eksploracją konkretnych aspektów w odniesieniu do ściśle określonego wycinka z kolekcji Varnhagena będzie miało charakter projektu pilotażowego, mogącego otworzyć nowy etap na drodze archiwalnego i naukowego opracowania tego zbioru, w szczególności w ramach współpracy bilateralnej. Mimo pierwszych badań dedykowanych części kolekcji Varnhagena istnieje pilna potrzeba dalszych wzmoczonych prac nad kolejnymi fragmentami zbioru i wypróbowywania coraz to nowych metod jego naukowego udostępniania.